

RABBI Y. FRIEDMAN
12 New Hall Ave Salford
Manchester M7 4JU

ב"ה
ישראל פרידמן
רב קלויז טשארטקוב
מנשטער

ג' סיום תש"פ מ"ז למסב"י

מכתב התחזקות (יב)

כתיב במגילת רות (ד, א) דכאשר בועז הסכים לייבם את רות, "ובועז עלה השער וישב שם והנה הגואל עובר אשר דבר בועז", שהקב"ה הזמין שיעבור הגואל דרך שם כדי שיוכל בועז לבקש ממנו רשות לייבם את רות, ואיתא על זה במדרש (רות רבה פר' ז אות ו) "ר' אליעזר אומר בועז עשה את שלו ורות עשתה את שלה ונעמי עשתה את שלה, אמר הקב"ה אף אני אעשה את שלי. א"ר שמואל בר ר' נחמן אפילו היה בסוף העולם הטיסו הקב"ה והביאו לשם שלא יהא אותו צדיק יושב ומצטער מתוך ישובו".

וכן מצינו כלשון הזה במשה רבינו כשבא למנות את בני לוי וכדכתיב (במדבר ג, טז) "ויפקוד אותם על פי ה' כאשר צוה" וברש"י איתא "אמר משה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם, אמר לו הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי. הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי ה'".

וכמה גדול החיזוק בדברים אלו, שאין דורשים מן האדם לעשות מה שאינו מסוגל ושהוא למעלה מכוחותיו, ורק צריך לעשות את שלו, וכאשר האדם זוכה לעשות מה שמוטל עליו ועושה את שלו, הוא מקבל סיעתא דשמיא מיוחדת להתגבר על קושי המצב, והקב"ה אומר אליו "אף אני אעשה את שלי". ויש בזה הוראה גדולה לקבלת התורה, והיינו שלפעמים האדם מייאש את עצמו שחושב שהדבר כבד ממנו וקשה מדי לו לקיים המוטל עליו, אולם האדם צריך לדעת יסוד הנ"ל "עשה אתה שלך ואני אעשה שלי".

וכאשר האדם עושה את שלו, הוא זוכה לברכה למעלה מדרך הטבע, וכן הבטיחו לנו חז"ל (אבות ו, ב) "כל מי שעוסק בתורה הרי זה מתעלה", ובפירושו תפארת ישראל ביאר שאמרו "כל מי" שלא תאמר שרק אדם שיש לו שכל טוב וחרף יכול לזכות לכתר תורה, דזה אינו, אלא כל מי שעוסק בתורה מתעלה, ואף מי אין לו שכל גדול וכשרונות מיוחדים, יכול לזכות לכתר תורה והוא יתעלה מעלה מעלה. וכן מסופר (ספר דרכי משה החדש אות ו) אודות הגאון האדיר בעל מהר"ם שיי"ק זצ"ל שסיפר על עצמו, שבימי ילדותו

היה כח תפיסתו חלש כל כך עד שלא השיג להבין דף גמרא שלמדו עמו, שהיה זה למעלה מכח הבנתו, והוא לא השגיח על זה, ורק בזכות התמדתו העצומה בתורה נפתחו לו מעיינות החכמה עד שזכה להבין לימודו.

ויסוד זה מבואר מדברי המשנה (אבות ב, ה) "חמשה תלמידים היו לו לר' יוחנן בן זכאי, הוא היה מונה שבחן, רבי אליעזר בן הורקנס בור סיד שאינו מאבד טפה, רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו, רבי יוסי הכהן חסיד, רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא, ורבי אלעזר בן ערך מעין המתגבר", ודבר נפלא כתב המהר"ם שיק (בפירושו על אבות) וז"ל "ונראה כוונת ר' יוחנן בן זכאי שהיה מונה שבחן מפני שידע שבטבען לא היו מוכנים להיות כך אלא ע"י שקידתם רגילתם והתמדתם באו לידי מעלות ההם, לכן חשבם רבן יוחנן בן זכאי ללמוד מהם לתלמידים אחרים שג"כ יתמידו בלימוד התורה, ואז גם הם יבואו למעלות אלו התלמידים הגדולים.

אבל אם היו אלו המעלות מתנה מה שנתן להם שכל רב יותר מלחבריהם ולא משקידתם, למה מנה זאת הלא אין בזה מעלות עצמם כלל, וגם מה ילמדו התלמידים האחרים שלא חנן ה' אותם בדעת ושכל יתירה על חבריהם? ולכן בוודאי היה כוונתו להודיע שמחמת שקידתם ולא מחמת שכלם הגדול באו לידי מעלות ההם.

ולו חכמו ישכילו זאת גם התלמידים בדור הזה שרק אודות שאינם מתמידים בתורה ירדה פלאים קרן התורה וה' נותן שכל גם כעת לעוסקים בתורתו, אבל צריך האדם ליגע עצמו בתורה ואז יוכל לירד לעומקה, אבל לא יגעת ומצאת אל תאמין, ועל כן העיקר להתמיד בלימוד התורה וה' יחונן אותו בוודאי בדעת ושכל כדי לבוא לאמיתה של תורה" עכ"ל המהר"ם שיק.

ולרמז ליסוד זה שהאדם יכול לזכות לברכה למעלה מכוחותיו, אנו נוהגים להעמיד אילנות בבית הכנסת בשבועות, והיינו שהמגן אברהם (ס' תצ"ד סק"א) מבאר ענין העמדת אילנות בבית הכנסת בשבועות "ונראה לי שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן (ר"ה טז). ויתפללו עליהם". והקשו כמה מפרשים שאין טעם זה מספיק, שלפי טעם המגן אברהם היה לנו להעמיד דוקא אילנות שעושים פירות, אבל לא ראינו נוהגים כן, ובדרך כלל מעמידים בבית הכנסת אילני סרק שאין עושים פירות, וטעמא בעי?

ובספר שובע שמחות מהרה"ק מנחם מנדל מסטריזוב זצ"ל (מגדולי תלמידי הרה"ק רמ"מ מרימנוב, והחזון מלובלין) כתב דבר נפלא, שכתב "אם בחוקותי תלכו וכו' וכתב רש"י "שתהיו עמלים בתורה" ועל זה בא השכר "ונתתי גשמיכם בעתם ועץ השדה יתן פרי" וכתב שם רש"י "הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות". ולזה ביום מתן תורה דייקא בזמן שנתקן הכל כעין דלעתיד, אנחנו מתפללין על זה שגם אילני סרק יוציאו פירות ע"כ.

וכן הוא גם בבני אדם, שאם הוא עושה את שלו ועמל בתורה, אז יזכה דאפילו אם היה דומה ח"ו לאילן סרק, עכ"ז הוא יזכה להבטחת "ועץ השדה יתן פרי" שיצא ממנו פירות יפים ומתוקים ויזכה להבין ולעלות בתורה, וכלשון האור החיים הק' (ויקרא כב, יב) "האדם יכול להשיג כפי התעצמותו בתורה אפילו יהיה במדריגה שאין למטה ממנה, אם יטריח ישיג הדרגות עליונות כפי שיעור היגיעה".

ויש ענין מיוחד להביא דברי שובע שמחות הנ"ל, משום דמובא בהקדמת ספרו, כי בשנת תקצ"א השתוללה מגיפה רח"ל בעירו אשר רבים חללים הפילה, והרה"ק מנחם מנדל מסר עצמו למיתה ואמר "הריני כפרת ישראל", מיד נפל גם הוא בין הנופלים והמגיפה נעצרה תיכף ומיד. ויהי רצון שגם עכשיו ימליץ טוב בעדינו.

וכדבריו איתא גם בדרשות מרן חתם סופר זצ"ל (שבועות תקס"ב) וז"ל "ומשום כן נתנה התורה במעמד הנבחר והנפלא הזה בתחלת צאתינו מעבודת מצרים ולא היינו כדאים לזה, להורות כי אין מעצור ולא יתיאש אדם מחלקו בתורה אפילו אם יהיו בשפל המדרגה, מ"מ כמוהו כמו הגדול שבגדולים, ומשום הכי נוהגים להעמיד אילני סרק בבית הכנסת כי בשבועות נידונים על פירות האילן, ואילני סרק הם בבחינת עמי הארץ ומהם עושים מסעד בית ה' והם מחזיקי תורה, ועתידים אילני סרק שיטענו פירות כמו שילפינן מקרא (יחזקאל ל"ו ח) 'ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו, ופריכם תשארו לעמי ישראל'".

ולכן גם בעת כזאת שסדרי היום נשתבשו, ויש מניעות רבות וקשה ללמוד כדבעי, אל לנו להתייאש, וצריכים להתחזק ולהאמין שגם במצבנו אפשר ללמוד ושיצא פירות טובים ומתוקים, ובספר גנזי ישראל מובא דבר נפלא שכתב זקני הק' אדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל בחג שבועות, בעת מלחמת עולם הראשונה. בזמן המלחמה נחרבה חצירו הקדוש שהיה בית מוקד לאלפי נשמות ישראל וביתו המפואר נהרסה עד היסוד, והוצרך רבינו לברוח לווינה רחוק מריכוזי חסידינו בגלציה. ואמר אז הרבי מילים אלו:

"נראה לי, דמשום זה בחר ה' ליתן התורה לישראל במדבר, בארץ שממה וציה, להורות לנו בזה, כי בכל עת וזמן ובכל מקום, מחויבים אנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ואין לנו שום אמתלא לפרוק עולנו מזה, כמו היום שאנחנו מסובלים ביסורים שונים, גרים ומטולטלים בארצות שונות, מתנסים בכמה הרפתקאות, כי לא גרועות הארצות ממדבר, אשר שם נחשים ועקרבים שוכנים. וזה נראה לי כוונת הכתוב "וידבר ה' אל משה במדבר סיני לאמר", כלומר, הסימן הזה "במדבר", יהיה לדורות "לאמר" ולהגיד לבני ישראל, כי לא יתשלבו בקיום התורה ומצוותיה, כי הם חיינו ואורך ימינו".

וכזה כתב בעל הטורים עה"פ (במדבר א, א) "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד" וז"ל "לעיל מיניה כתיב אלה המצות וסמך ליה במדבר, לומר אם אין אדם משים עצמו כמדבר אינו יכול לידע תורה

ומצות", וכן איתא בגמרא נדרים (נה.) עה"פ ומדבר מתנה, "כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה שנאמר ומדבר מתנה".

ובזה יש לפרש הפסוק (דברים ד, י) הכתוב במצות זכירת מעמד הר סיני "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב". הרי שהפסוק מדגיש שיש לנו להודיע לבנינו שקבלנו התורה "בחורב", וצ"ב למה הפסוק השתמש דוקא בשם "חורב" ולא בשם הרגיל "סיני", ובפרשת יתרו מוזכר מקום נתינת התורה רק בתואר סיני או הר סיני וכדכתיב, "ביום הזה באו מדבר סיני" "ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני" "ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני" "והר סיני עשן כולו" "וירד ה' על הר סיני", ובמס' אבות אמרו "משה קיבל תורה מסיני" ויש הלכות למשה מסיני, ואם כן למה הדגיש התורה שצריכים לזכור שהתורה ניתנה לנו דייקא במקום שנקראת "חורב"?

והנה בפעם הראשונה שהוזכר בתורה מקום הר סיני, היה זה בפרשת שמות, במשה רבינו במראה הסנה, וכתוב שם (ג, א) "ויבא אל הר האלקים חרבה" וביארו האבן עזרא והאברבנאל, שנקרא המקום חורבה משום שכל המקום היה יבש וחרב כי אין שם גשם. ולפי דבריהם ודברי הרבי, מבואר למה הכתוב נקט "בחורב", שאנו צריכים לזכור דגם כאשר הדברים אינם הולכים ומתנהגים כמו שהיינו רוצים, והאדם נמצא במיצר במקום חרב רח"ל, עכ"ז צריך לקבל על עצמו עול תורה, וצריכים לזכור שקבלנו התורה במקום שהיה חורבה, שהיה חרוב מכל דבר וארץ לא זרועה.

ויש גם חיזוק גדול בזה, שהגם שקבלנו התורה בחורב, אמנם ברגע שקבלנו התורה נעשה נס גדול ומקום זה שהיה חרב ויבש ושום דבר לא היה צומח שם, נתמלאה פתאום עם עשבים ודשאים, וכתב הרמ"א (ס' תצ"ד ס"ג) "נוהגין לשטוח עשבים בשבועות בבית הכנסת והבתים זכר לשמחת מתן תורה" וביאר שם הלבוש "שהיו עשבים סביב הר סיני שנאמר גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא, שמע מינה שהיה שם מרעה". הרי שאנו צריכים לעשות זכר לזה שגדלו עשבים במדבר בארץ לא זרועה, לסימן לנו ש"המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", ואם "אתה עושה את שלך הקב"ה יעשה את שלו".

וכן הוא לגבי עניני לימוד התורה, וכמו דאמר הרה"ק בעל אבנוי נזר זצ"ל (הובא בספר נאות דשא חלק א עמ' רנה) "על המניעות אמר שזה לימוד לכל אדם, אם יבואו לו ח"ו מניעות שאינו יכול לעסוק בתורה ומצוות, יתחזק בכל מאמצי כוחו ויסקן מעיניו ועסוק בתורה ומצוות, אזי אם עושה כך נעשות מהמניעות טובות, כי נאמר 'שהכל ברא לכבודו' ואם כן היתכן שיברא השי"ת מניעות למנוע את האדם מתורה ומצוות? אך הן באמת טובות רק האדם צריך לסלקן מחושי ולעסוק בתורה ועבודה אז יראה בעיניו כי יעשה מהן טובות. ואמר דבימי נעוריו היו לו ג"כ מניעות גדולות אין לשער ולא השגיח על זה רק עסק בתורתו ועבודתו יותר ויותר, וב"ה כי נעשה מהן טובות.

ודבריו הם קילורין לעינים בעת הזאת שיש לנו מניעות רבות, ורבים שואלים השאלה הזאת של האבני נזר "היתכן שיכרא השי"ת מניעות למנוע את האדם מתורה ומצוות", ותשובתו בצדו שאנו צריכים "לעשות מהמניעות טובות" כנ"ל.

וראוי לציין כאן סיפור נפלא מבעל שובע שמחות הנ"ל, המובא בהקדמת ספרו, איך שהפך מניעה גדולה לטובה גדולה, ויש בו חזיון לנו על המצב הנכוחי שאנוסים היינו להתפלל ביחידות זה זמן טובא, ויש הרבה אנשים שעוד מוכרחים להתפלל ביחידות. הרה"ק ר' מנחם מנדל זכה להתפלל פעם אצל העמוד בתפלת שחרית של יום הקדוש בבית מדרשו של רבו הרה"ק מלובלין, וזה היה ע"י סיבה פלאית כמסופר בקונטרס תרי צנתרי דדהבא בזה"ל: "בעל שובע שמחות היה נזהר כל ימיו לא לעורר שום אדם בעת שהוא ישן מטעמים הכמוסים אתו, ופעם אחת נסע ללובלין אל החוזה הקדוש ליוהכ"פ, ובעוד היום גדול הלך לאכסניה לפוש קמעא.

שם ניגש אליו בחור אחד, וביקש שיקחנו אתו כשילך אל החוזה, והבטיח שימלא רצונו, אך ביני לביני נרדם הבחור והאריך לישון עד שכל האנשים כבר הלכו אל בית מדרשו של החוזה וכבר הגיע עת כל נדרי. אבל ר' מענדל זצ"ל אינו מעיר אותו, ונשבר לבו בקרבו שאינו יכול לילך. אולם ממנהגו לא סר ובראותו שאי אפשר להשאיר הבחור הישן לבדו, פתח את המחזור והתפלל כל תפלת ליל יום הקדוש בשברון לב נורא.

ויהי בבוקר הלך אל בית המדרש של החוזה, והתבייש להיראות נכחו, והתחכם לכסות בטלית ראשו ופניו לבל ייראו, והתפלל בפניה אצל התנור במקום מוצנע. אכן בידוע החוזה נהג לכבד לעבור לפני התיבה את מי שבחר על אתר היינו בלא הכנה כמ"ש בספרים, כי בעיניו הקדושות ראה מי ראוי עכשיו לתפלה, ויהי לפני תפלת נשמת כל חי התהלך בבית המדרש מפניה לפינה כמחפש מישהו עד שמצא את רבי מענדל מעוטף ומכוסה בטליתו, ומבלי להסתכל בפניו טפח לו בידו על כתפו ונס לו נו 'המלך', כמרמוז שיעבור לפני התיבה וכן עשה.

כאשר פנה היום והכל התקרבו אל החוזה הק' לברכה שיתקבלו התפלות ברצון, אמר לרבי מענדלי 'איך האב דיר אפגעטוהן א שיין שפיצעל' והבין אז שהחוזה ידע הכל, גם גילה אח"כ החוזה הק' לחסידיו שהיתה מרחפת בשמים גזירה קשה על ישראל ולא היה מי שיכול לבטלה זולת ר' מענדלי בגלל שהיה מתפלל אז בשברון לב".

הרי שבחר והעדיף להתפלל ביחידות בליל יום הכיפורים, כדי לעשות טובה לבחור שהיה ישן בשעת תפלת יוה"כ? ומחמת שברון לבו, בחר בו החוזה מלובלין זצ"ל שהוא ראוי להיות שליח הציבור ולבטל הגזירות מעליהם! וזהו מה דכתיב (תהילים לד, יט) "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע".

וכן הוא גם לענין תורה, וכדאמרו חז"ל (סוטה ה.) "ואת דכא ושפל רוח, אני את דכא שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכנתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה". ואמרו חז"ל במדרש (פסיקתא רבתי פרשה כא) "איני יודע אם הגבוה הנמיך את עצמו או אם הנמוך הגביה את עצמו, אלא אמר רבי יהושע בן לוי מן מה דכתיב 'וירד ה' על הר סיני' אנו יודעים שהגבוה השפיל את עצמו".

ובספר בית אהרן מהרה"ק ר' אהרן מקרלין זצ"ל (מאמרי שבועות) מביא שהוא אמר פעם מדרש זאת לפני אביו, הרה"ק ר' אשר מסטאלין זצ"ל, והשיב לו הרה"ק מסטאלין: "החייטני בני, כי אם היה מצטרך הנמוך להגביה את עצמו מה תקנה יש לנו? אבל אם הגבוה הנמיך את עצמו זה עיקר חיותינו, והקב"ה בעצמו מגביה שפלים, וכביכול בעת נתינת התורה קיים (יבמות סג.) 'נחות דרגא ונסיב איתתא', ונסיב ישראל".

ואז כאשר אנו זוכים לקבל התורה, יכולים לבקש שיקויים בנו הברכה שהיו אדמורי"י רוזין זצ"ל נוהגים לברך בחג השבועות, "שנזכה לקבל התורה עם שני השושבינים, אורך ימים בימינה, ובשמאלה עושר וכבוד". וברוח זו ביאר זקני הק' מטשארטקוב (גנוי ישראל לשבועות) מאמרם (פסחים סח:) "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", והרבה מפרשים שאלו שלכאורה יום קבלת התורה היה צריך להיות יום שכולו לה' ? וכתב זקני הק' וז"ל "אמנם נראה לי, דאיתא במדרש (שמו"ר כט, ט) 'א"ר אבהו בשם ר' יוחנן, כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צייץ, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו' וכו'. ולמה? אך הנה איתא ברש"י עה"פ (בראשית א, לא) 'יום השישי - כולם תלויים ועומדים עד יום השישי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה'.

נמצא לפי זה, דבשעת בריאת העולם, נתן ה' חיות לעולם ולכל בריותיו רק עד מתן תורה, ואם יקבלו את התורה יהיו קיימים גם להלן, והנה קודם מתן תורה רגע חדא כלתה חיות הבריות, ולכן לא צווחו ולא התנועעו, אך בקבלת התורה קיבלו שוב חיות. נמצא לפי"ז דיש לנו חלק בבריאה כמו המציל מים, על כן יש לנו זכות לבקש חיים ופרנסה, וזה מה שאמרו: 'הכל מודים בעצרת דבעינן', כלומר יכולין לבקש ולחנן, גם על ה'לכס'. וה' יזכנו לשמור את התורה ומצוותיו בהרחבה, ונזכה לראות עת ימלוך עלינו ועל כל ישראל, בבא"ס" עכ"ל.

ידידכם ישראל פרידמן